

41833/2)

Cena zł 3,00 (30000,—)

Indeks 381306
PL ISSN 0043-518X

WIADOMOŚCI STATYSTYCZNE

GŁÓWNY
URZĄD
STATYSTYCZNY

POLSKIE
TOWARZYSTWO
STATYSTYCZNE

MIESIĘCZNIK
ROK XL
WARSZAWA
CZERWIEC 1995

6

w numerze m.in.:

JAN KORDOS

Transformacja statystyki polskiej — wyzwania i ograniczenia

TADEUSZ WALCZAK

Powszechny dostęp do informacji statystycznej a obowiązek ochrony danych indywidualnych

ELŻBIETA KRYŃSKA

Zróznicowanie wynagrodzeń pracowników najemnych

MANUEL J. VILARES

Modernizowanie narodowego systemu statystyki w Portugalii

Wywiad z prof. CZESŁAWEM DOMAŃSKIM Prezesem PTS

Powszechny dostęp do informacji statystycznej a obowiązki ochrony danych indywidualnych

Trudności związane z zachowaniem równowagi między dążeniem statystyków do maksymalnego zaspokojenia potrzeb informacyjnych użytkowników a obowiązkiem pełnej ochrony danych indywidualnych przed ich ujawnieniem stanowią przedmiot szerokiego zainteresowania zarówno w światowej literaturze statystycznej, jak i w praktycznej działalności służb statystycznych wielu krajów. Problemy te, z uwagi na ich fundamentalne znaczenie również dla polskiej statystyki oraz z uwagi na szereg wątpliwości i nieporozumień ujawniających się w praktycznych kontaktach statystyków z użytkownikami, zasługują na szersze omówienie.

Funkcja informacyjna, polegająca na maksymalnym zaspokojeniu potrzeb informacyjnych społeczeństwa, organów władzy państwowej, administracji publicznej oraz zainteresowanych podmiotów gospodarczych, stanowi podstawowe zadanie statystyki w społeczeństwach demokratycznych. We właściwym spełnianiu tej funkcji wyraża się sens istnienia służb statystyki publicznej. Nieprzypadkowo ta funkcja wymieniona jest na pierwszym miejscu „Podstawowych zasad statystyki oficjalnej na obszarze Europejskiej Komisji Gospodarczej”: „I. Statystyka oficjalna stanowi niezbędny element informacyjny społeczeństwa demokratycznego, dostarczając administracji publicznej, sektorowi gospodarczemu i społeczeństwu danych nt. sytuacji ekonomicznej, demograficznej, społecznej oraz środowiska naturalnego. Centralne organy statystyczne powinny zbierać dane statystyczne spełniające kryterium użyteczności i udostępniać je na zasadach bezstronności, mając na uwadze uszanowanie dostępu obywateli do informacji publicznej”.¹⁾

W miarę ewolucji ludzkości w kierunku społeczeństwa informacyjnego znaczenie wspomnianej funkcji statystyki będzie wzrastać. Świadczą o tym m.in. postanowienia konferencji ministrów siedmiu najbogatszych państw świata (G 7) w Brukseli w sprawie zasad współpracy w zakresie telekomunikacji, informatyki i multimedii (luty 1995 r.). Jest chyba dość oczywiste, że w tzw. autostradach informacyjnych istotną rolę odgrywać będzie m.in. informacja statystyczna.

Już od kilku dziesięcioleci obserwuje się na świecie dość gwałtowny wzrost zapotrzebowania na informacje statystyczne nie tylko ze strony organów władzy i administracji, ale również ze strony instytucji naukowych i badawczych. Szczególnie jest to widoczne w dziedzinie nauk społecznych. Według J. H. Hutter'a, w latach 1946—1948 w „Amerykańskim Przeglądzie Nauk Politycznych” tylko w 12% artykułów wykorzystywano dane ilościowe i to głównie proste dane w wyrażeniu procentowym lub w postaci innych bardzo prostych wskaźników. W latach 1950—1952 proporcja artykułów wykorzystujących dane ilościowe wzrosła do 16%, a w latach 1963—1965 — do 40%. Trend ten utrzymywał się również w latach następnych. W latach 1968—1970, już w 65% artykułów

wykorzystywano dane liczbowe. Podobne tendencje zaobserwowano w innych czasopismach z dziedziny nauk społecznych, przy czym wraz ze wzrostem wykorzystywania danych statystycznych obserwuje się stosowanie coraz to bardziej złożonych procedur statystycznych i matematycznych, wymagających wykorzystywania ogromnej ilości szczegółowych informacji statystycznych [Hutter, 1972].

Wzrost zapotrzebowania na informacje związany jest również z rozwojem komputerowych baz danych powstających w organach administracji, w przedsiębiorstwach, w ośrodkach badawczych. Zapotrzebowanie na informacje zgłaszają również banki, organizacje prawnicze i marketingowe oraz indywidualni uczeni i dziennikarze [Fienberg, 1994].

Użytkownicy statystyki bardzo chętnie korzystają z danych zgromadzonych przez służby statystyki publicznej. Doceniają ich, na ogół, dobrą jakość i możliwość wykorzystania na dogodnych warunkach finansowych, zwłaszcza w porównaniu z kosztem ponownego zbierania i tworzenia zbiorów danych.

Starając się sprostać potrzebom użytkowników służby statystyczne rozwijają i doskonalą system udostępniania informacji. W Polsce, w GUS oraz w wojewódzkich urzędach statystycznych utworzono specjalne służby informacyjne, których celem jest usprawnienie systemu informowania użytkowników o dostępności zasobów informacyjnych oraz ułatwienie im wyboru i uzyskania interesujących ich informacji. Ten rodzaj działalności, połączony z działalnością popularyzacyjną i promocyjną będzie nadal rozwijany i unowocześniany, zwłaszcza w miarę unowocześniania techniki bezpośredniego dostępu do zbiorów danych, łączności, sieci komputerowych i środków techniki poligraficznej. Można więc stwierdzić, że istnieje tu pełna zgodność poglądów i interesów służb statystycznych i użytkowników. Odnosi się to jednak wyłącznie do informacji i analiz statystycznych, tj. do informacji, na podstawie których nie można ujawnić danych indywidualnych wykorzystywanych do opracowań.

Konieczność ochrony danych indywidualnych

Deklarując chęć i uznając obowiązek szerokiego udostępniania informacji, służby statystyki publicznej obowiązują zasada bezwzględnej ochrony indywidualnych danych, jeśli dane te zostały zebrane w procesie badań statystycznych. Jak podkreśla I. P. Fellegi, przepisy prawne dotyczące statystyki stanowią pewien rodzaj „umowy społecznej” pomiędzy urzędem statystycznym oraz jednostkami dostarczającymi dane. Upoważnia ona służby statystyczne do żądania danych od indywidualnych respondentów lub od władz administracyjnych dysponujących danymi indywidualnymi, aby w ten sposób zaspokoić uzasadnione potrzeby informacyjne kraju. Jednocześnie, przepisy te gwarantują ochronę praw respondentów, zakazując publikowania lub udostępniania danych jednostkowych. Tak więc gwarancje prawne zapewniają zwykle, że: 1) dane

¹⁾ Patrz *Wiadomości Statystyczne*, 1995, nr 2.

indywidualne przekazane służbom statystycznym przez osoby lub jednostki gospodarcze będą wykorzystywane wyłącznie do celów statystycznych, 2) dane będą opracowywane wyłącznie przez zaprzysiężony personel służb statystycznych oraz 3) dane będą udostępniane przez służby statystyczne wyłącznie w formie uniemożliwiającej identyfikację danych odnoszących się do indywidualnych osób, jednostek gospodarczych lub innych respondentów [Fellegi, 1972].

U podstaw przyjęcia przez służby statystyczne zasad bezwzględnej zapewnienia poufności danych indywidualnych leżą głównie dwie przesłanki. Pierwsza ma charakter prawnetyczny. Obowiązek respektowania poufności danych indywidualnych wynika z przepisów i konwencji międzynarodowych, w tym zwłaszcza przyjętych przez Radę Europy. Art. 8.1 Konwencji Rady w sprawie ochrony praw człowieka i podstawowych wolności, przyjętej w Rzymie 4 listopada 1950 r. stanowi, że „każdy ma prawo do poszanowania jego życia prywatnego i jego rodziny, jego mieszkania i korespondencji” [Ausems, 1994]. Również w „Deklaracji w sprawie etyki zawodowej statystyka” przyjętej przez Międzynarodowy Instytut Statystyczny sformułowano zasadę, że „żadna osoba fizyczna lub prawna nie może ponieść szkody materialnej lub moralnej na skutek ujawnienia informacji o danej jednostce przez organ prowadzący badanie statystyczne”.²⁾ Można wskazać wreszcie na punkt VI cytowanych na początku artykułu „Podstawowych zasad statystyki oficjalnej...”, który przewiduje, że „VI. Dane indywidualne zbierane przez organy statystyczne w celu sporządzania statystyk odnoszących się do osób fizycznych lub prawnych muszą być ściśle poufne i mogą być wykorzystywane wyłącznie do celów statystycznych”.

Aspekty prawnetyczne ochrony danych indywidualnych przed ingerencją organów i instytucji administracyjnych są dyskutowane również w naszym kraju od kilku lat w trakcie prac nad ustawą o ochronie danych osobowych. W dyskusjach tych sformułowane są poglądy i wyrażane obawy na temat nadmiernej ingerencji państwa w indywidualne sprawy poszczególnych osób [Henzler, 1995]. Drugą przesłanką determinacji służb statystycznych pełnej ochrony danych indywidualnych ma charakter pragmatyczny. Tylko pełne i bezwarunkowe zagwarantowanie poufności tych danych może wcześniej lub później wytworzyć pełne zaufanie do statystyki i przekonać respondentów do przekazywania służbom statystycznym prawdziwej i rzetelnej informacji. Jakiegokolwiek, nawet pojedyncze przypadki ujawnienia przez służby statystyczne informacji jednostkowych, mogą na długi okres podważyć zaufanie do tych służb, co natychmiast odbije się na zwiększonej liczbie odmów udzielania informacji, a w tzw. badaniach przymusowych, w których obowiązek udzielania odpowiedzi ustalany jest pod groźbą sankcji w odpowiednich przepisach prawnych, zwiększa się liczba odpowiedzi zawierających dane niezetelne.

Przestrzeganie wymogów poufności danych jednostkowych można także wyprowadzić z teoretycznych zasad statystyki, z których wynika, że statystyka zajmuje się badaniami masowych zjawisk i procesów, a dane jednostkowe będące obiektem obserwacji wykorzystywane są wyłącznie do określenia grupowych

charakterystyk badanych populacji, nie powinny więc występować w charakterze samodzielnego wyniku badania.

Pod pojęciem danych indywidualnych objętych obowiązkiem ochrony, określanym często w przepisach prawnych obowiązkiem zachowania „tajemnicy statystycznej” kryją się dwa różne rodzaje danych. Są to mianowicie dane osobowe, których ujawnienie może naruszyć dobra osobiste lub „prywatność” osoby udzielającej odpowiedzi w badaniu statystycznym oraz dane charakteryzujące działalność gospodarczą osób fizycznych lub prawnych, których ujawnienie mogłoby przynieść określone straty materialne lub spowodować np. pogorszenie warunków konkurencyjności na rynku krajowym lub zagranicznym.

Pojęcie „dóbr osobistych” lub „prywatności” nie jest łatwe do zdefiniowania. I. P. Fellegi, cytując profesora Westona z Uniwersytetu Columbia, określa „prywatność” jako prawo „do określenia jaką informację o nas chcielibyśmy udostępnić innym” [Fellegi, 1972]. Definicja ta wyraża subiektywny stosunek do prywatności poszczególnych osób, uzależniony od indywidualnych cech osobniczych, od rodzaju prowadzonej działalności, a także od warunków środowiska, tradycji, zwyczajów miejscowych itp. Przykładowo, niektóre osoby w określonych warunkach i sytuacji mogą uznać za informacje naruszające ich dobra osobiste, np. miejsce urodzenia, wiek czy stan cywilny. Z kolei inne osoby (np. zainteresowane w uzyskaniu rozgłosu) mogą być zainteresowane w ujawnieniu i rozgłoszeniu nawet bardziej „intymnych” informacji. Dlatego tak trudno ustalić zakres cech osobowych, które byłyby zwolnione od zachowania tajemnicy statystycznej. Z tego względu służby statystyczne, w trosce o pozyskanie pełnego zaufania opinii publicznej, stosują bezwzględny zakaz ujawniania jakiegokolwiek danych osobowych uzyskanych w wyniku badań statystycznych, jeśli na ich podstawie można by zidentyfikować osobę, do której te dane się odnoszą.

Znacznie trudniej określić „poziom indywidualności” danych podlegających ochronie w przypadku danych o działalności gospodarczej (lub innej działalności) jednostek. Jednostką badania statystycznego może być lokalna jednostka rodzaju działalności, jednostka rodzaju działalności (niezależnie od lokalizacji), jednostka lokalna (niezależnie od rodzaju działalności), przedsiębiorstwo, grupa przedsiębiorstw, gmina, miasto, województwo itp. W przypadku danych uzyskiwanych bezpośrednio od danej jednostki (w przypadku jednostek administracyjnych od odpowiedniego urzędu) obowiązek ochrony tych danych jako danych indywidualnych nie powinien budzić wątpliwości.

Może jednak powstać wątpliwość, gdy dane dla określonych jednostek (np. przedsiębiorstwa, województwa) uzyskuje się nie od tych jednostek, ale w wyniku opracowań statystycznych, a więc np. agregowania danych z zakładów, jednostek lokalnych, urzędów gmin lub z innych źródeł administracyjnych. Czy również w tym przypadku dane dla tych jednostek powinny być traktowane jako dane indywidualne? Sformułowane są sugestie [Nanopoulos, 1994], aby odpowiedź na to pytanie uzależnić od oceny, czy udostępnienie tego rodzaju danych może odbić się ujemnie na interesach gospodarczych danej jednostki. Niedoskonałość tej sugestii polega na tym, że taka ocena ma często charakter subiektywny i może uwikłać służby statystyczne w długotrwałe i kłopotliwe spory

²⁾ *International Statistical Institute, Declaration on Professional Ethics, International Statistical Review (1986), 54, 2.*

przynoszące dużą szkodę stosunkom statystyki z respondentami. Wydaje się, że w omawianych przypadkach, słuszniejszy byłby pogląd, iż dane uzyskane dla danej jednostki w wyniku opracowań na podstawie danych z innych niż dane jednostkowe źródeł nie są dla danej jednostki danymi indywidualnymi i że nie mają tu zastosowania przepisy o „tajemnicy statystycznej”. Ewentualny zakaz publikowania takich danych w uzasadnionych przypadkach mógłby ewentualnie wynikać np. z przepisów o zachowaniu tajemnicy państwowej lub służbowej.

Użytkownicy informacji statystycznej, zwłaszcza organy administracji, organy samorządu terytorialnego oraz pracownicy naukowcy często dopatrują się sprzeczności między prawem dostępu do informacji a zakazem udostępniania danych jednostkowych. Uważają oni, że informacje i opracowania zawierające dane zagregowane nie zawsze są w stanie zaspokoić ich potrzeby informacyjne i że często do bardziej szczegółowych opracowań analitycznych, do opracowań w innych grupowaniach wynikających z potrzeb badawczych, do wykorzystania w charakterze operatów losowania w badaniach reprezentacyjnych, a także do podejmowania decyzji administracyjnych, niezbędne im są dane jednostkowe.

Często wysuwany jest argument, że skoro służby statystyczne dysponują obszernymi informacjami sprawdzonymi pod względem wiarygodności i zebranymi dużym nakładem środków publicznych, to zakaz udostępniania tych informacji prowadzi do nieracjonalnego wydatkowania środków na zbieranie podobnych informacji przez inne zainteresowane organizacje lub osoby. Wysuwane są również argumenty, że publikowanie przez statystykę niektórych danych indywidualnych miałoby dodatkowo pozytywny skutek społeczny, jak np. ujawnienie przedsiębiorstw zanieczyszczających środowisko, gromadzących okresowo nadmierne zapasy, wstrzymujących sprzedaż w oczekiwaniu na podwyżki cen itp. Formułuje się również zarzuty pod adresem statystyków, że ich sztywne stanowisko w sprawie nieudostępniania danych jednostkowych, to w rzeczywistości „wiele hałasu o nic”, bowiem urzędy statystyczne rzadko zbierają dane mające strategiczne znaczenie dla podmiotów gospodarczych i często dane te są publikowane przez samą jednostkę wcześniej niż może to uczynić urząd statystyczny z uwagi na czas niezbędny na skompletowanie, kontrolę i opracowanie danych.

Podobnie, jeśli chodzi o dane osobowe, statystyka nie zbiera, na ogół, danych szczególnie „wrażliwych”, jak przykładowo, danych dotyczących nie deklарowanych dochodów, przebytych chorób, pobytu w ośrodkach leczenia psychiatrycznego, wyroków sądowych, wyników w nauce, trudności finansowych, osobistych sympatii i antypatii itp. [Als, 1994].

Zrozumienie zasadności zakazu udostępniania danych indywidualnych utrudnia również fakt szerokiego rozpowszechnienia rejestrów i innych systemów administracyjnych gromadzących dane indywidualne, które są wykorzystywane przez różne instytucje również do celów administracyjnych, tym bardziej, że niektóre z tych rejestrów mogą być prowadzone przez służby statystyczne, a użytkownicy informacji nie zawsze mają świadomość, że wtedy obowiązują inne zasady udostępniania i ochrony danych.

Zasada ochrony informacji jednostkowych rodzi także szereg innych trudności i może nawet być

przyczyną istotnego zubożenia informacji statystycznych w tych przypadkach, gdy obrazuje zjawiska charakteryzujące się dużą koncentracją działalności prowadzonej przez ograniczoną liczbę firm lub w przypadku tzw. przedsiębiorstw ogólnokrajowych. W Polsce dotyczy to, przykładowo, przemysłu ciągnikowego, transportu kolejowego, produkcji telewizorów, samochodów, niektórych rodzajów sprzętu gospodarstwa domowego w przekrojach wojewódzkich itp.

Podobne trudności występują niemal w każdym kraju. Ich rozwiązanie poszukuje się w dwóch kierunkach. Pierwszy, polega na agregowaniu niektórych rodzajów działalności w większe grupy, np. transport ogółem bez wydzielenia transportu kolejowego, łącznie przemysłu ciągników i przemysłu samochodowego itp. Drugie rozwiązanie stosowane w niektórych krajach polega na uzyskiwaniu przez służby statystyczne pisemnej zgody zainteresowanych podmiotów na publikowanie określonego zakresu informacji o tych podmiotach. Zwraca się jednak uwagę na niedoskonałość tej metody. Po pierwsze, tzw. szeroka opinia publiczna, nie znając wspomnianych uzgodnień, dopatruje się w publikowaniu indywidualnych danych łamanie przez statystykę przepisów o tajemnicy; po drugie, w praktyce bardzo trudno uzyskać zgodę od wszystkich jednostek na publikowanie identycznego zakresu danych, co znacznie utrudnia opracowanie jednolitych układów tablic dla pokrewnych rodzajów działalności, względnie prowadzi do poważnego ograniczenia zakresu publikowanych informacji.

W dyskusjach międzynarodowych dają się także słyszeć głosy sugerujące potrzebę ponownego rozważenia pojęcia poufności danych statystycznych. Zwraca się zwłaszcza uwagę, że w warunkach globalnych zmian w gospodarce światowej i konieczności wyjścia naprzeciw takim problemom, jak zagrożenie i ochrona środowiska, konkurencja, ubóstwo, imigracje itp. zagadnienia poufności informacji statystycznej powinny być rozpatrywane w nowym kontekście rozwoju społeczeństwa informacyjnego oraz tendencji, które w przyszłości określać będą stosunki między ludźmi, podmiotami gospodarczymi i narodami [Nanopoulos, 1994].

Prawna ochrona danych indywidualnych

Zasady poufności i ochrony danych statystycznych regulują przepisy prawne obowiązujące w poszczególnych krajach. Są one dość zróżnicowane, niemniej jednak wyraźnie zobowiązują służby statystyczne do wykorzystywania zebranych w trakcie badań statystycznych danych wyłącznie do celów statystycznych, tj. do opracowań i analiz statystycznych. Zakazują także udostępniania danych indywidualnych zarówno danych osobowych, jak i danych dotyczących działalności gospodarczej jednostek.

Przykładowo, we Francji, zgodnie z przepisami ustawy (z dnia 7 VI 1951), wszystkie osoby uczestniczące w badaniach statystycznych prowadzonych w ramach tej ustawy są zobowiązane do zachowania tajemnicy zawodowej. Tajemnica zawodowa obejmuje również wszelkie dane uzyskiwane przez służby statystyki publicznej ze źródeł administracyjnych. Jednocześnie, kodeks karny przewiduje, że „ujawnienie informacji mającej charakter poufny, które osoba uzyskała z racji wykonywania swojego zawodu lub wypełniania zadań zleconych, podlega karze więzienia do 12

miesiący oraz karze grzywny 100000 franków” [Lang, 1994].

Dane uzyskiwane w czasie spisów oraz innych badań prowadzonych w ramach wspomnianej ustawy z 1951 r. traktowane są jako „dokumenty publiczne”. Po ich wykorzystaniu zgodnie z przeznaczeniem powinny być zniszczone lub — stosownie do ogólnych zasad dotyczących dokumentów publicznych — przechowywane bez prawa dostępu do nich przez okres 30 lat. Prawo dostępu do tych dokumentów mają jedynie komórki organizacyjne, które przeprowadzały badanie lub inne osoby — w toku postępowania sądowego. W odniesieniu do danych osobowych uzyskiwanych w czasie spisów lub innych badań obejmujących dane osobowe, zasada 30 lat jest rozszerzona do lat 100.

Na skutek rozwoju komputeryzacji i wzrostu możliwości przechowywania i przetwarzania dużych ilości informacji, w celu zmniejszenia niebezpieczeństwa zagrożeń dla praw obywatelskich, wydano we Francji ustawę (z dnia 6.01.1978) w sprawie przetwarzania danych i zagwarantowania wolności obywatelskich. Mocą tej ustawy została utworzona Krajowa Komisja w Sprawie Informatyki i Praw Obywatelskich (CNIL), do zadań której należy prewencja wszelkich naruszeń w tej dziedzinie. Komisja nadzoruje wszystkie systemy informacyjne, w których opracowywane są dane indywidualne, sprawdzając czy sytuacja ta nie stwarza niebezpieczeństwa naruszenia wolności osobistych oraz prawa do prywatności. W tym świetle, również statystycy muszą uważać, aby publikując dane zagregowane nie dopuścić do ujawnienia, choćby pośrednio, danych, które można by zidentyfikować z określoną jednostką. W stosunku do danych dotyczących przedsiębiorstw obowiązuje wykładnia oparta na rezolucji Zgromadzenia Ogólnego Krajowej Rady do Spraw Informatyki i Statystycznej (CNIS) ustalająca, że publikowana pozycja danych zagregowanych nie może obejmować mniej niż 3 podmioty badań oraz że udział jednego podmiotu w danej pozycji zbiorczej nie może przekraczać 85% ogólnej wielkości danej pozycji.

W odniesieniu do danych dotyczących przedsiębiorstw powyższe ustalenia wywołują cały szereg trudności. Dla ich złagodzenia, w 1984 r. powołano Komitet do Spraw Tajemnicy Statystycznej składający się z przedstawicieli przedsiębiorstw i użytkowników informacji, który w uzasadnionych przypadkach może wyrazić zgodę na udostępnienie danych jednostkowych. Za okres 10 lat funkcjonowania Komitet rozpatrzył 360 wniosków, w tym 324 pozytywnie [Lang, 1994].

Przepisy prawne obowiązujące we Włoszech (dekret z mocą ustawy z 1989 r.) podkreślają, z jednej strony, powszechne prawo dostępu do informacji opracowywanych przez służby statystyki publicznej Włoch (ISTAT), wychodząc z założenia, że informacje te są własnością społeczną, a system informacji statystycznej winien działać aktywnie przez podejmowanie inicjatyw zapewniających maksymalne zaspokojenie potrzeb informacyjnych użytkowników, co powinno przyczynić się m.in. do uzyskania oszczędności środków społecznych. Równocześnie, przepisy prawne wyraźnie określają pojęcie „tajemnicy statystycznej” i obowiązek ochrony danych jednostkowych zarówno danych osobowych, jak i danych o działalności gospodarczej [Simeone, 1994]³⁾.

³⁾ Pomijamy tu omówienie prawnych aspektów ochrony danych indywidualnych w ustawodawstwie polskim. Projekt ustawy o statystyce publicznej opublikowany został w WS nr 2/95. Po przyjęciu ustawy sprawy te będą przedmiotem szerszej analizy.

Metodologiczne aspekty ochrony danych indywidualnych

Aby przewidziane prawem zasady ochrony danych indywidualnych były w pełni przestrzegane, służby statystyczne muszą zapewnić sprawne funkcjonowanie całego systemu przedsięwzięć uniemożliwiających nie tylko bezpośrednie (świadome lub nieświadome) udostępnienie danych indywidualnych, ale również zapobieżenie przypadkom, w których na podstawie danych zagregowanych lub danych jednostkowych pozbawionych cech identyfikujących użytkownik mógłby, przy zastosowaniu określonych procedur doprowadzić do ujawnienia danych podlegających ochronie. Pojęcie „ujawnienia” rozumie się, na ogół, zgodnie z definicją wprowadzoną przez T. Daleniusa: „**jeśli udostępnienie pewnej informacji statystycznej daje możliwość ustalenia określonej wartości odnoszącej się do znanej jednostki w sposób bardziej dokładny niż to jest możliwe bez dostępu do tej informacji, to w tym przypadku mamy do czynienia z ujawnieniem**” (disclosure) [Dalenius, 1977].

W praktyce, zadanie pełnej ochrony danych indywidualnych przed ujawnieniem bywa zazwyczaj o wiele trudniejsze niż to na pozór mogłoby się wydawać. Należy bowiem mieć na uwadze nie tylko ujawnienie bezpośrednie, pozwalające zidentyfikować daną jednostkę na podstawie cech adresowych zamieszczonych w publikacji lub w zbiorach uzyskiwanych ze służb statystycznych, ale również tzw. ujawnienie pośrednie, powstające w przypadku, gdy użytkownik może zidentyfikować dane indywidualne na podstawie analizy korelacji cech w danych jednostkowych lub nawet danych częściowo zagregowanych. Należy również mieć na uwadze, że użytkownicy korzystający z danych statystycznych mogą dysponować własnymi informacjami uzyskanymi ze źródeł administracyjnych lub z własnych badań i że dane te mogą łączyć z danymi uzyskanymi ze służb statystycznych i ułatwić w ten sposób ujawnienie informacji podlegających ochronie.

Zwiększone niebezpieczeństwo ujawnienia pośredniego może zaistnieć także, w przypadku gdy służby statystyczne udostępniają różnym użytkownikom podzbiory informacji, z których każdy wzięty oddzielnie nie pozwala na ujawnienie informacji indywidualnych, ale po ich połączeniu (np. w wyniku porozumienia się użytkowników) rozszerzony zestaw cech może pozwolić na identyfikację danych podlegających ochronie.

Szczególnie duże niebezpieczeństwo ujawnienia danych podlegających ochronie istnieje w przypadku danych jednostkowych dotyczących działalności gospodarczej. Tego rodzaju dane, nawet całkowicie pozbawione części identyfikacyjnej można stosunkowo łatwo odnieść do konkretnego podmiotu, dysponując jedynie, np. danymi o liczbie pracujących i rodzaju prowadzonej działalności w szczegółowym podziale terytorialnym. Z tego względu generalnie przestrzegana jest zasada, że danych jednostkowych o działalności gospodarczej służby statystyczne nie publikują i nie udostępniają.

W latach 1990—1991 CBS Holandii przeprowadziło badanie na temat zasad udostępniania danych jednostkowych (Microdata Release Policy Survey) przez urzędy statystyczne 12 krajów (Australia, Dania, Francja, Holandia, Kanada, RFN, Norwegia, Nowa Zelandia, Szwecja, USA, Wielka Brytania, Włochy). Z badania, które charakteryzuje stan na połowę 1991 r. wynika, że w krajach tych jednostkowych

danych o działalności gospodarczej podmiotów z zasady nie udostępnia się; zakazany jest również jakikolwiek dostęp do nich z zewnątrz. Do wyjątków należą rozwiązania stosowane w niektórych krajach, gdzie dostęp do danych indywidualnych (pozbawionych cech identyfikacyjnych) można uzyskać na podstawie specjalnej umowy. Np. we Francji — wyłącznie za zgodą Narodowej Rady do Spraw Informacji Statystycznej (CNIS). W RFN, na podstawie szczególnych przepisów, dopuszcza się udostępnianie danych władzom rządowym. W Holandii dopuszcza się wspólne wykorzystanie danych przez personel CBS i użytkowników zewnętrznych na podstawie specjalnej umowy przewidującej m.in. objęcie przysięgą dochowania tajemnicy statystycznej wszystkich mających dostęp do danych jednostkowych. W Norwegii i Szwecji dopuszcza się udostępnienie danych jednostkowych pod warunkiem zapewnienia ich pełnej anonimowości, a ponieważ w praktyce jest to trudne do osiągnięcia, to i przypadki udostępnienia takich danych są rzadkie [Citteur, 1993].

Skoro mowa o jednostkowych danych dotyczących działalności gospodarczej, należy wspomnieć także o rejestrach jednostek gospodarczych. W tych krajach, gdzie rejestry te prowadzone są przez służby statystyczne, zasady udostępniania informacji jednostkowych z rejestrów regulowane są zwykle nieco inaczej. Na ogół jednak, zakres informacji z rejestrów jest bardzo ograniczony i obejmuje, z zasady, jedynie nazwę i adres jednostki, formę własności i bardzo ogólnie rodzaj działalności.

Inne zasady stosują służby statystyczne w stosunku do indywidualnych danych osobowych uzyskiwanych w badaniach społecznych typu: spisy i mikrospisy ludności, badania siły roboczej, badania jakości życia, badania stanu zdrowia, badania wydatków gospodarstw domowych itp. Zapotrzebowanie na tego rodzaju dane zgłaszają głównie placówki naukowe oraz indywidualni uczeni. Pragnąc wyjść naprzeciw tym potrzebom oraz mając na uwadze fakt, że przedmiotem zainteresowań instytucji naukowych, podobnie jak w przypadku służb statystycznych nie są określone indywidualne osoby, lecz rozkład cech w badanych populacjach, służby statystyczne wypracowały zasady tworzenia specjalnych zbiorów danych jednostkowych, które mogą być udostępniane użytkownikom na podstawie umów gwarantujących wykorzystywanie tych danych wyłącznie do celów opracowań i analiz o charakterze statystycznym.

W niektórych urzędach, np. w holenderskim CBS prowadzi się dwa rodzaje zbiorów zawierających jednostkowe dane, a mianowicie tzw. zbiory użytku publicznego (ZUP) oraz zbiory kontraktowe (ZK). ZUP udostępniane są powszechnie i bez ograniczeń, natomiast ZK są udostępniane wyłącznie określonej grupie jednostek badawczo-rozwojowych po podpisaniu przez nie umowy (kontraktu). Dla tych drugich zbiorów stosuje się mniej ostre rygory ochrony, ponieważ część obowiązków wynikających z ochrony danych przenosi się na jednostkę podpisującą kontrakt. Ich naruszenie powoduje pozbawienie prawa tej jednostki do korzystania ze zbiorów danych w przyszłości. W kontrakcie ustala się także zasady przechowywania udostępnionych zbiorów, okres ich wykorzystania, obowiązki dotyczące zwrotu lub skasowania zbioru itp. Przestrzeganie tych zasad jest oczywiście

trudne do sprawdzenia. Dużo zależy od solidności użytkownika podpisującego kontrakt [de Vries, 1994].

Niezależnie od sposobu udostępniania zbiorów, służby statystyczne mają obowiązek zagwarantować, że udostępnione dane nie zostaną wykorzystane do ujawnienia danych podlegających ochronie. Dla zmniejszenia ryzyka ujawnienia zawarte w zbiorach cechy nie mogą być zbyt szczegółowe. Jeśli w konkretnym zbiorze takie cechy występują, to przed udostępnieniem zbioru stosuje się szereg zabiegów „preparujących” indywidualne dane w taki sposób, aby zminimalizować prawdopodobieństwo ujawnienia danych podlegających ochronie.

Wśród zabiegów, proponowanych przez Biuro Spisów USA, wymienia się zwłaszcza:

1. Uogólnianie. W przypadku występowania cech w bardzo szczegółowym podziale, uogólnia się je w większe grupy. Przykładowo: 1) zamiast wieku osób badanych w latach podaje się wiek w grupach 5 lub 10-letnich, 2) w przypadku gdy symbol terytorialny mógłby umożliwić identyfikację zbyt małych obszarów pod względem liczby mieszkańców, obszary te łączy się w jednostki większe. Z kolei, np. w Australii, najmniejsze identyfikowalne jednostki geograficzne nie mogą mieć mniej niż 200 tys. mieszkańców, w RFN — 500 tys.
2. Łączenie skrajnych symboli cech. Polega ono na łączeniu skrajnych (wysokich lub niskich) wartości w jedną grupę, np. wiek do i powyżej 85 lat.
3. Zaokrąglanie. Polega na zaokrągleniu faktycznie występujących w zbiorze wartości cech do z góry określonych klas, np. zaokrąglanie faktycznie występującego wieku do najbliższego 5-lecia.
4. Tworzenie podzbiorów. Polega na podziale oryginalnego zbioru na kilka podzbiorów, z których każdy zawiera pewną część cech oryginalnego zbioru. Treść każdego podzbioru dostosowuje się do specyficznych potrzeb określonych użytkowników. Ta metoda wychodzi z założenia, że im mniej cech zawiera dany zbiór, tym mniejsze prawdopodobieństwo ujawnienia chronionych danych.
5. Zamianie wartości. Zabieg ten polega na losowej zamianie wartości niektórych cech pomiędzy jednostkami badań (np. dochód osoby A przypisuje się osobie B). Zabieg ten musi być wykonywany w taki sposób, aby zapewnić niezmienność struktury wariancji-kowariancji danego zbioru. W skrajnych przypadkach stosuje się również całkowite usuwanie niektórych (zwykle rzadkich) cech ze zbioru [Citteur, 1993].

Wszystkie wspomniane zabiegi pogarszają oczywiście wartość informacyjną zbiorów danych, niemniej jednak uznaje się je za dopuszczalne rozwiązanie kompromisowe.

Ze względu na dużą trudność sprawdzenia zbioru jednostkowego z punktu widzenia niebezpieczeństwa ujawnienia danych przed jego udostępnieniem użytkownikowi, w niektórych urzędach statystycznych pracuje się nad komputerowymi narzędziami ułatwiającymi tego rodzaju sprawdzenie. Chodzi tu szczególnie o sprawdzenie, czy w zbiorze nie występują cechy rzadkie, które w bardziej szczegółowych przekrojach mogłyby stwarzać niebezpieczeństwo identyfikacji jednostek badania na podstawie analizy cech. Jednym z takich narzędzi informatycznych, umożliwiających zapobieganie ujawnieniu danych objętych tajemnicą statystyczną zarówno danych tabelarycz-

nych, jak i danych jednostkowych jest pakiet programowania ARGUS, nad którym pracuje zespół programistów holenderskiego CBS [Waal, 1994]. Prototyp tego pakietu opracowano w 1992 r. Ze względu na szerokie zainteresowanie nim, Eurostat zapowiedział pomoc w dalszych pracach nad pakietem, przewidując jego rozpowszechnienie w służbach statystycznych UE. Przewiduje się również szersze omówienie możliwości tego pakietu w ramach szkolenia statystyków europejskich (TES) latem 1995 r.

Przewiduje się, że pakiet ARGUS nie tylko ułatwi kontrolę zbiorów z punktu widzenia ochrony tajemnicy statystycznej, ale pozwoli również ujednoczyć zasady ochrony danych jednostkowych stosowanych w różnych krajach oraz przekazywania danych według tych zasad do Eurostatu.

Jak złagodzić konflikt między dążeniem do upowszechniania informacji a obowiązkami ochrony danych indywidualnych w statystyce polskiej?

Dążenie do jak najszerszego upowszechnienia informacji statystycznej o stanie i rozwoju gospodarki oraz o ważniejszych zjawiskach społecznych musi być jednym z podstawowych elementów strategii rozwoju polskiej statystyki w najbliższych latach. W tym dążeniu wyraża się w sposób najbardziej widoczny publiczny charakter służb statystycznych. Jednocześnie, chcąc przywrócić pełne zaufanie społeczne do służb statystycznych oraz zyskać przychylność respondentów, ich zgodę na dobrowolne uczestnictwo w badaniach statystycznych, służby statystyczne nie mogą stosować żadnych kompromisów co do zasady pełnej ochrony danych jednostkowych, jeśli ich udostępnienie mogłoby doprowadzić do ujawnienia podmiotów uczestniczących w badaniu. Stanowi to również jeden z elementów zbliżających naszą statystykę do standardów obowiązujących w krajach demokratycznych.

W artykule wskazywałem, iż w praktyce nierzadko powstają duże trudności w zadowalającej realizacji obu wymienionych zadań. Przedstawiłem również informacje jak różne kraje próbują ten dylemat rozwiązać. W praktycznej działalności polskich służb statystycznych można oczywiście korzystać z tych doświadczeń. Pamiętać jednak jednocześnie należy o tym, że w obecnym okresie transformacji polskiej statystyki występuje szereg cech szczególnych, bez uwzględnienia których trudno byłoby wypracować skuteczny system upowszechnienia informacji z jednoczesnym zapewnieniem pełnej ochrony danych indywidualnych.

Należy przede wszystkim zwrócić uwagę na słabe zrozumienie rzeczywistej konieczności zachowania tajemnicy statystycznej ze strony organów administracji oraz w kręgach gospodarczych. Odnosi się to w głównej mierze do danych jednostkowych o działalności gospodarczej podmiotów. Niemały wpływ na ten stan rzeczy wywarła również, stosowana w latach osiemdziesiątych, praktyka udostępniania i publikowania przez organy statystyki państwowej danych jednostkowych dotyczących działalności gospodarczej przedsiębiorstw.

W okresie, gdy jedną z podstawowych funkcji statystyki (w dziedzinie statystyki gospodarczej) była funkcja kontroli wykonania planów, dane statystyczne stanowiły narzędzie bezpośredniego oddziaływania władz gospodarczych i politycznych na poszczególne przedsiębiorstwa — wyróżniania i nagradzania „przo-

dujących” i strofowania i karania „pozostających w tyle”, bo nie wykonujących planu. Z nie tak dawnej polskiej praktyki lat 1983—1990 pamiętamy publikowanie w prasie danych GUS, np. o „500 największych przedsiębiorstwach przemysłu przetwórczego” (czasopismo „Zarządzanie” nr 6/84), „Przedsiębiorstwa budowlano-montażowe” (por. np. „Zarządzanie” nr 10/1985), „Przedsiębiorstwa handlu zagranicznego” (p. „Rynki Zagraniczne”, lata 1985—1990).

Również wojewódzkie urzędy statystyczne publikowały indywidualne dane o działalności największych na terenie danego województwa przedsiębiorstw. Warto zauważyć, że tego rodzaju publikacje spotykały się z bardzo pochlebnymi recenzjami w prasie fachowej. Sytuacja w tej dziedzinie uległa jednak od tego czasu radykalnej zmianie. Wśród przedsiębiorstw, w owym czasie niemal wyłącznie państwowych, pojawiły się podmioty prywatne, zaostrzyły się warunki konkurencji między przedsiębiorstwami, na skutek czego niektóre dane słusznie traktowane są jako „wrażliwe” z punktu widzenia interesów jednostek gospodarczych. Tego rodzaju praktyka, z którą GUS ostatecznie zerwał w 1990 r. wytworzyła jednak w świadomości niektórych użytkowników przekonanie, że służby statystyczne powinny nadal opracowywać i dostarczać tego rodzaju dane oraz że w ich wykorzystaniu nie ma nic niewłaściwego.

Podobnie, placówki naukowo-badawcze w Polsce bardzo często postulują udostępnienie zbiorów informacji jednostkowych (w tym zawierających dane osobowe), nie dzieląc przesłanek nieugiętego stanowiska służb statystycznych w tej sprawie. Warto w tym kontekście zasygnalizować zasadniczą różnicę w podejściu do problemów ochrony danych w krajach zachodnich i w Polsce. W wielu krajach najsilniej rozwijają się badania w dziedzinie metod ochrony danych indywidualnych nie w służbach statystycznych, ale w środowiskach naukowych. Jako przykład mogą tu posłużyć badania prowadzone na Uniwersytecie w Mannheim [Müller, 1994], na Uniwersytecie we Florencji [Biggeri, 1994], na uniwersytetach w Pittsburgu i Haifie [Fienberg, Makov, 1994]. U nas, jak na razie, służby statystyczne w sprawie konieczności ochrony danych nie znajdują nie tylko wsparcia naukowego, ale nawet szerszego zrozumienia.

W tej sytuacji, wydaje się, że w okresie najbliższych kilku lat rozwiązań trudności pogodzenia szerokiego dostępu do informacji statystycznej z bezwzględnym zapewnieniem ochrony danych indywidualnych, należy poszukiwać poprzez realizację następujących przedsięwzięć:

1. Stworzenie warunków znacznego usprawnienia wykonywania przez służby statystyczne dodatkowych opracowań analitycznych na zamówienie użytkowników zewnętrznych. Takimi potencjalnymi użytkownikami mogą być przede wszystkim ośrodki uczelniane i inne placówki naukowe oraz indywidualni pracownicy naukowcy, ale również organizacje pracodawców, organizacje zawodowe, doradcze itp. Podobne opracowania dodatkowe mogłyby być wykonywane również na zlecenie osób i instytucji z zagranicy. Rozwinięcie tego rodzaju działalności przy aktywnym udziale służb informatycznych GUS pozwoliłoby wykorzystać bardziej efektywnie gromadzone przez statystykę jednostkowe zasoby informacyjne do opracowań dostosowanych w pełni do potrzeb konkretnych odbiorców i według opracowa-

nych przez nich algorytmów, a jednocześnie uchroniłoby służby statystyczne przed zarzutem ujawniania informacji indywidualnych. Przeciw takiemu rozwiązaniu wysuwa się często zastrzeżenia o charakterze finansowym, że wykonywanie tego rodzaju opracowań na zamówienie kosztuje, a użytkownik nie zawsze dysponuje odpowiednimi środkami. Warto jednak zauważyć, że jeśli użytkownik otrzymałby zbiór danych jednostkowych, to musiałby również ponieść koszty jego przetworzenia i z zasady koszty te nie byłyby niższe; służby statystyczne dysponują bowiem nie tylko odpowiednią bazą techniczną do wykonywania podobnych opracowań, ale i odpowiednią kadrą i nawet w pewnym zakresie oprogramowaniem. Jednocześnie, biorąc pod uwagę funkcje informacyjne statystyki, można by kalkulować tego rodzaju opracowania po cenach zbliżonych do kosztów własnych.

2. Tworzenie wspólnych (z zasady nielicznych) zespołów badawczych, składających się ze specjalistów reprezentujących użytkowników i służby statystyczne. Zespoły takie, dysponując pełną informacją o zasobach informacyjnych, będących w dyspozycji służb statystycznych oraz wiedzą na temat rzeczywistego zapotrzebowania na informacje, mogłyby bardziej dokładnie formułować algorytmy przetwarzania oraz modyfikować je w razie potrzeby z uwzględnieniem uzyskiwanych kolejnych wyników opracowań analitycznych. Jednocześnie na członkach tych zespołów ciążył by obowiązek pełnej ochrony danych.
3. Pogłębienie wiedzy pracowników służb statystycznych w dziedzinie prawnej dopuszczalności udostępniania informacji statystycznej i metod analizy zbiorów z punktu widzenia niebezpieczeństwa ujawnienia informacji indywidualnych, zwłaszcza tzw. ujawnienia pośredniego. Niezbędne przedsięwzięcia szkoleniowe w tej dziedzinie powinny objąć również zapoznanie się ze znanymi i stosowanymi matematycznymi metodami analizy potencjalnych zagrożeń ujawnienia danych indywidualnych oraz z oprogramowaniem ułatwiającym automatyczne wykrywanie informacji „wrażliwych” w opracowaniach lub w zbiorach przeznaczonych do udostępnienia. Potrzebna jest także szersza działalność informacyjna zarówno za pośrednictwem publikacji wydawanych przez służby statystyczne, jak i za pośrednictwem środków masowego przekazu, popularyzująca możliwość szerokiego korzystania z opracowań i analiz statystycznych oraz wyjaśniająca zdecydowane stanowisko służb statystycznych w sprawach bezwzględnego przestrzegania tajemnicy statystycznej.

Potrzeba stworzenia systemu ochrony informacji statystycznej

Zasygnalizowanie w artykule niektórych problemów ochrony danych indywidualnych przed ujawnieniem stanowi jedynie niewielki fragment znacznie szerszego zagadnienia ochrony zbiorów informacji statystycznej w całym cyklu życia tej informacji — od momentu pierwotnego ujęcia danych w różnych formach badań (kwestionariusze, wywiady, samospisywanie) poprzez opracowanie, przechowywanie i udostępnianie. W tej sprawie nie wystarczy nawet najbardziej zdecydowane wyrażenie woli.

Dla stworzenia właściwych warunków ochrony informacji istnieje konieczność opracowania i wdrożenia całego systemu przedsięwzięć organizacyjnych, prawnych, administracyjnych, technicznych i programowych. Chodzi przy tym nie tylko o zapobieżenie ujawnieniu danych, ale o zapewnienie pełnej ochrony zbiorów informacji przed zniszczeniem, zniekształceniem, nieuprawnionym użyciem itp. Problemy te są szczególnie trudne do realizacji w nowych warunkach technologicznych przy powszechnym zastosowaniu komputerów, mikrokomputerów, możliwości dostępu do informacji w lokalnych i rozległych sieciach komputerowych, przy zastosowaniu przenośnych komputerów na etapie zbierania i wstępnej obróbki danych itd. Te kwestie wymagają jednak odrębnego omówienia.

prof. dr hab. Tadeusz Walczak — GUS

SUMMARY

In the current information activity of statistical services often occur difficulties in the adequately accomplishment the task of the unrestricted users' access to statistical information and the safeguarding unconditional protecting individual data against disclosure. The reason is that some users, especially those from scientific and research institutions often need for their analysis a very detailed data which statistical office could not supply having in mind the danger of data disclosure. In the paper, the comprehensive justification of data security is given, and principles of individual data protection against disclosure are discussed.

Suggestions are formulated also how it would be possible in the present situation of Polish statistical services to better satisfy the information needs of users through expanding by statistical office and its computer centres the accomplishment of additional compilations and analysis in accordance with the users algorithms. This would reduce the pressure of external users on the transmission of microdata. The author stresses also the necessity of creating more effective system of data security.

РЕЗЮМЕ

В своей практической деятельности статистические службы встречаются существенные трудности в надлежащей реализации задач по возможно максимальному обеспечению доступа пользователей к статистической информации с одной стороны и по обеспечению полной охраны индивидуальных данных — с другой. Эти трудности связаны с тем, что некоторые пользователи в частности научные и исследовательские учреждения, нередко требуют очень подробные данные для проводимых ими анализов, а статистические службы не могут удовлетворить этих требований в связи с опасностью раскрытия индивидуальных данных.

В статье приводится всестороннее обоснование необходимости защиты индивидуальных данных, а также рассматриваются принципы, которыми должны руководствоваться статистические службы в случае открытия доступа к данным для

всеобщего использования или для использования ограниченным кругом пользователей — на основании договора.

В статье формулируются также предложения, по лучшему удовлетворению информационных нужд пользователей, в польских условиях, путем расширения вычислительных услуг, дающих возможность реализации статистическим службам вычислений и анализов по алгоритмам, разработанным самими пользователями. Это уменьшило бы спрос на первичные статистические данные. В статье обращается также внимание на необходимость разработки в польской статистике более эффективной системы обеспечения безопасности информации.

LITERATURA

- G. Als, *Proposition on Statistical Confidentiality*, Second International Seminar on Statistical Confidentiality, Luxembourg 28—30 November 1994, Pre-Proceedings.
- E. J. Ausems, *About the Council's Recommendations*, Second International Seminar on Statistical Confidentiality, Luxembourg 28—30 November 1994, Pre-Proceedings.
- Luigi Biggeri, Laura Grassini, *Analysis of the potential disclosure risk: Some empirical evidences from the Italian household multi-purpose survey data*, Second International Seminar on Statistical Confidentiality, Luxembourg 28—30 November 1994, Pre-Proceedings.
- C.A.W. Citteur, L.C.R.J. Willenborg, *Public Use Microdata Files: Current Practices at National Statistical Bureaus*, Journal of Official Statistics, 1993, Vol. 9 No 4.
- T. Dalenius, *Towards a methodology for statistical disclosure control*, Statistik Tidskrift, 5, 429—444.
- I. P. Fellegi, *On Question of Statistical Confidentiality*, Journal of the American Statistical Association, March 1972, Vol. 67, No 337.
- Stephen E. Fienberg, *Conflicts Between the Needs for Access to Statistical Information and Demands for Confidentiality*, Journal of Official Statistics, 1994, Vol. 10, No 2.
- Stephen E. Fienberg, Udi E. Makov, Ashish P. Sanil, *A Bayesian Approach to data disclosure: Optimal Intruder Behavior for Continuous Data*, Second International Seminar on Statistical Confidentiality, Luxembourg 28—30 November 1994, Pre-Proceedings.
- Marek Henzler, *Towar poufny*, Polityka Nr 1 (1966), 1995.
- James L. Hutter, *Statistics and Political Science*, Journal of the American Statistical Association, December 1972, Vol. 67, No 340.
- Gérard Lang, *Public Statistics and Statistical Confidentiality in France*, Second International Seminar on Statistical Confidentiality, Luxembourg 28—30 November 1994, Pre-Proceedings.
- Walter Müller, Heike Wirth, *Research needs for European Microdata and Data Confidentiality*, Second International Seminar on Statistical Confidentiality, Luxembourg 28—30 November 1994, Pre-Proceedings.
- Photis Nanopoulos, Leonidas Kioussis, *Orientation of future work in Eurostat on Statistical Confidentiality issues*, Second International Seminar on Statistical Confidentiality, Luxembourg 28—30 November 1994, Pre-Proceedings.
- R. E. de Vries, A. de Waal, L.C. Willenborg, *Distinguishing Rare from Common Characteristics in Microdata*, Second International Seminar on Statistical Confidentiality, Luxembourg 28—30 November 1994, Pre-Proceedings.
- A. G. Waal, C. Willenborg, *Development of ARGUS, Past, Present, Future*, Second International Seminar on Statistical Confidentiality, Luxembourg 28—30 November 1994, Pre-Proceedings.

MIĘDZYNARODOWY PROGRAM DLA STATYSTYKI SPOŁECZNEJ

W wyniku starań statystyków regionu Europejskiej Komisji Gospodarczej oraz dzięki finansowej pomocy Programu Rozwoju ONZ (UNDP) rozpoczęła się realizacja nowego programu regionalnego dla Europy i państw b. ZSRR pod nazwą „Pomoc w rozwoju statystyki społecznej”. Podstawowym celem programu jest udzielenie pomocy służbom statystycznym krajów regionu EKG, będących w okresie transformacji, w budowie nowoczesnego i odpowiadającego potrzebom tych krajów systemu statystyki społecznej i demograficznej. Program będzie wspomagał rozwój badań społecznych, wykorzystanie danych administracyjnych do celów statystycznych oraz udzielał pomocy w bardziej racjonalnym wykorzystaniu informatyki. Przestanką szczególnego zainteresowania się problemami statystyki społecznej jest obserwacja zjawisk zachodzących w krajach Europy Środkowej i Wschodniej oraz w krajach b. ZSRR, w których reformy napotykały na szereg trudności oraz powodują, że gospodarcze i społeczne koszty tych reform są wyższe niż zakładano. W większości krajów, będących w okresie transformacji, obserwuje się spadek poziomu i jakości życia, pogorszenie stanu zdrowia ludności. Wzrost bezrobocia, wzrost kosztów utrzymania mieszkań, niepewność jutra, powodują obniżanie się wskaźników zawieranych małżeństw. Wzrost śmiertelności ludności dorosłej, zwłaszcza męczyzn, nie ma precedensu w okresie pokoju. Najbardziej wszechstronny wskaźnik stanu zdrowotności — wskaźnik długości życia obniżył się znacznie w większości krajów będących w procesie transformacji. Większość przyczyn wzrostu śmiertelności spowodowanych chorobami serca, wzrost liczby samobójstw, zabójstw, wzrost spożycia alkoholu, wiążą się z gwałtownym wzrostem napięć społecznych spowodowanych radykalną zmianą sytuacji gospodarczej.

Niedocenywanie społecznych kosztów transformacji może zagrozić zahamowaniem całego procesu reform. Istnieje zatem pilna potrzeba zwiększenia wysiłków w poszczególnych krajach oraz w skali międzynarodowej w dziedzinie krytycznej oceny zjawisk towarzyszących procesom transformacji, zwrócenia większej uwagi na poprawę warunków życia ludności.

Statystyka społeczna powinna zapewnić dostarczanie informacji umożliwiającej: 1) ocenę ogólnych konsekwencji społecznych polityki makroekonomicznej, 2) ocenę, w jaki sposób rozwój ekonomiczny wywiera wpływ na rozwój społeczny, 3) formułowanie założeń strategicznych i realizacji polityki społecznej, 4) określenie dystansu, jaki kraj musi pokonać w celu osiągnięcia pożądanego rozwoju społecznego.

T.W.

SPIS TREŚCI

<i>Jan Kordos</i> — Transformacja statystyki polskiej — wyzwania i ograniczenia	1
<i>Tadeusz Walczak</i> — Powszechny dostęp do informacji statystycznej a obowiązek ochrony danych indywidualnych	6

STUDIA METODOLOGICZNE

<i>Barbara Domaszkievicz, Henryka Wanke</i> — Badanie rolniczej przestrzeni produkcyjnej metodą Area Frame	14
<i>Wiesław Jarosiński</i> — Wokół metodyki badania czynszów umownych	18

BADANIA I ANALIZY

<i>Elżbieta Kryńska</i> — Zróżnicowanie wynagrodzeń pracowników najemnych na podstawie Badania Aktywności Zawodowej Ludności	20
--	----

STATYSTYKA REGIONALNA

<i>Waldemar A. Gorzym-Wilkowski, Kazimierz Tucki</i> — Likwidacja powiatów a zmiany roli miast powiatowych	26
<i>Krystyna Książek</i> — Aktualizacja rejestru podmiotów gospodarki narodowej	29
<i>Wojciech Żuchowski</i> — Charakterystyka miast Lubelszczyzny	32

STATYSTYKA MIĘDZYNARODOWA

<i>Manuel J. Vilares</i> — Modernizowanie narodowego systemu statystyki w Portugalii	37
<i>Anna Paradowska</i> — Współpraca międzynarodowa w zakresie metadanych statystycznych	40

Z ŻYCIA PTS

Od metodologii do przyrody — rozmowa z prof. <i>Czesławem Domańskim</i> prezesem Polskiego Towarzystwa Statystycznego	42
---	----

Z DZIAŁALNOŚCI WUS

W Krakowie — w nowych murach	44
--	----

INFORMACJE. PRZEGLĄDY. RECENZJE

To warto przeczytać (oprac. <i>WAT</i>)	47
Rocznik statystyczny demografii (oprac. <i>Eugeniusz Z. Zdrojewski</i>)	50
„Twój pierwszy modem” — <i>Sharon Crawford</i> (oprac. <i>Andrzej Kozerski</i>)	52
Polish Population Review nr 5 (oprac. <i>Cecylia Groblewska</i>)	54
<i>Eugenia Krzeczowska</i> (oprac. <i>Leszek Zienkowski</i>)	57
Kronika ważniejszych wydarzeń w GUS (oprac. <i>Jan Berger</i>)	58
Sytuacja gospodarcza kraju w kwietniu 1995 r.	58

CONTENTS

<i>Jan Kordos</i> — Transformation of the Polish Statistics — Challenges and Restrictions	1
<i>Tadeusz Walczak</i> — Universal Availability of the Statistical Data and Protection of the Individual Data	6

METHODOLOGICAL STUDIES

<i>Barbara Domaszkievicz, Henryka Wanke</i> — Survey on the Agriculture Production Area by the Area Frame Method	14
<i>Wiesław Jarosiński</i> — On the Methodology of the Contractual Rent Research	18

SURVEYS AND ANALYSES

<i>Elżbieta Kryńska</i> — Differentiation of the Employees' Remunerations on the Ground of the Labour Force Survey	20
--	----

REGIONAL STATISTICS

<i>Waldemar A. Gorzym-Wilkowski, Kazimierz Tucki</i> — Suppression of the Administrative Districts and Change of District Cities Position	26
<i>Krystyna Książek</i> — Updating of the National Economy Unit Register	29
<i>Wojciech Żuchowski</i> — Characteristic of Urban Units in Lublin Region	32

INTERNATIONAL STATISTICS

<i>Manuel J. Vilares</i> — Modernization of the National System of Statistics in Portugal	37
<i>Anna Paradowska</i> — International Cooperation on the Statistical MetaData	40

FROM POLISH STATISTICAL ASSOCIATION LIFE

From Methodology to Nature — an Interview with Professor <i>Czesław Domański</i> , President of the Polish Statistical Association	42
--	----

FROM VSO ACTIVITIES

In Cracow — within the New Walls	44
--	----

INFORMATION, REVIEWS, CRITIQUES

It is worth reading (by <i>WAT</i>)	47
Statistical Yearbook of Demography (by <i>Eugeniusz Z. Zdrojewski</i>)	50
<i>Sharon Crawford</i> "Your First Modem" (by <i>Andrzej Kozerski</i>)	52
Polish Population Review No 5 (by <i>Cecylia Groblewska</i>)	54
<i>Eugenia Krzeczowska</i> (by <i>Leszek Zienkowski</i>)	57
Chronicle of the Major Events in CSO (by <i>Jan Berger</i>)	58
Economic situation in April 1995	58